

21577 - Ariyet'in Hükümleri

Soru

Ariyet ne demek ve hükmü nedir?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Yararlandıktan sonra olan olduğu gibi kalması ve sahibine iade edilmesi şartıyla bir şeyin yararını başkasına vermektir. Bu tanımdan yiyecek ve içecekler çıkar çünkü kullanım ve yararlanmada tükenir.

Ödünç verme veya alma/Ariyet'in meşruiyeti Kur'an, Sünnet ve İcma ile sabittir.

Yüce Allah şöyle dedi: "Birbirilerine en basit yardımı (kap kacağı) bile engellerler!" ödünç ile yarar sağlayacak bir şeyi engelleyen kimse Kur'an'da kötülenmiştir. Hatta bu ayet gereğince eşya sahibi varlıklı ise ödünç vermenin vacip olduğunu söyleyen alimler mevcuttur. İbn Teymiye Rahimehullah bu görüştedir.

Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem Ebu Talha için bir at ödünç almıştır. Ayrıca Safvan bin Umeyye'den savaş zırhları ödünç almıştır.

İhtiyaç sahibinde ödünç olarak eşya vermenin büyük bir sevabı olduğu ve Allah'a yaklaştıran iyiliklerdendir. Çünkü bu davranış iyilik ve takvada yardımlaşma kapsamına girer.

Ödünç/Ariyet işleminin geçerliliği için dört şart bulunmaktadır:

Birincisi:

Ödünç veren kişinin hibe etme ehliyetine sahip olması gerekir. Böylece çocuk, deli ve tasarruf ehliyeti olmayan/sefih kişilerin ödünç vermeleri geçersizdir.

İkincisi:

Ödünç alan kişinin hibe alma/kabul edebilme ehliyetine sahip olması.

Üçüncüsü:

Ödünç konusu olan eşyanın yararı mübah olması. Böylece Müslüman bir köleyi kafiye ödünç vermek, ihramlı kimseye av malzemesi ödünç vermek caiz değildir. Yüce Allah şöyle dedi: “Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayınız”

Dördüncüsü:

Ödünç verilen eşyadan faydalanırken eski hali üzere kalması gerekir.

Ödünç veren kimse istediği vakitte eşyayı geri isteyebilir. Fakat ödünç alana zarar oluşacaksa geri istemesi caiz değildir. Örnek olarak eşyasını taşımak için gemi ödünç alan kimse işini tamamlamadan ödünç veren kimse gemiyi istemesi doğru değil. Aynı şekilde tahta uçlarını üzerine tutturmak için bir duvarı ödünç alan kimse işi tamamlamadan ödün alınan duvar kullanımına son verilemez.

Ödünç alan kimse ödünç aldığı eşyayı kendi malından daha dikkatli muhafaza eder ve sağlam bir şekilde sahibine iade eder. Yüce Allah şöyle dedi: “Allah size emanetleri sahiplerine geri vermenizi emreder” böylece bu ayet gereğince ödünç vb. emanetlerin sahipleri geri verilmesinin vacip olduğunu gösterir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle dedi: “Sana güvenene emaneti iade et”

Söz konusu deliller, gereğince insanın emanet aldığı bir şeyi koruması ve sağlam olarak sahibine iade etmesi gerektiğini işaret eder. Ödünç alan kimse kendisine emanet edilmiştir ve iadesi

kendisinden istenir. Ödünç alan kimse örf ve adet anlayışı kapsamında sadece ödünç aldığı eşyadan yararlanabilir. Eşyanın zarar göreceği veya telef olacağı şekilde aşırı kullanması veya uygunsuz kullanması caiz değildir. Çünkü sahibi buna izin vermemiştir. Yüce Allah şöyle dedi: “İyiliğin karşılığı ancak iyilik olur”

Şayet ödünç alındığı amaç dışında kullanılırsa tazmin etmesi vacip olur. Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurdu: “Bir el (kişi), aldığı bir şeyi bir tekrar iade edinceye kadar aldığından sorumludur” (Beş imam rivayet etmiştir, el Hakim sahih demiştir.) Bu hadis gereğince başkasına ait olan bir şeyi alan kimse tekrar iade etmesi vaciptir.

Şayet ödünç alınan eşyayı amacına uygun bir şekilde kullanırsa tazmin etmez. Çünkü ödünç veren kimse kullanım izni vermiştir. İzin verilen bir şeyde tazminat yoktur.

Ödünç alınan eşya amacı dışında telef olduğunda ödünç alanın tazmin etmesi hususunda alimler ihtilaf etmiştir. Bazı alimlere göre ödünç alan kimse ister kusurlu olsun ister olmasın zararı karşılaması vaciptir. Ödünç alınan binek ölürse veya elbise yanarsa ve eşya çalınırsa ödünç alan kimse zararı karşılar çünkü bu konuda Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem genel bir ifadesi mevcuttur: " El, aldığı mal'ı ödeyinceye kadar ondan sorumludur.

Diğer alimlere göre kullanımda kusurlu olmadığı takdirde tazmin etmez. Bu görüşün tercihli olduğuna inanırız. Çünkü ödünç alan kimse sahibinin izniyle almış ve eşya alanın yanında emanet hükmündedir.

Bununla birlikte ödünç alan kimse eşyayı koruması ve dikkat etmesi vaciptir. Ayrıca işi biter bitmez hemen sahibine iade etmesi gerekir. Telef olmasına neden olarak her türlü ihmalden uzak durması gerekir. Çünkü yanında eşya emanet olup bunun sahibi bir iyilik yapmıştır. “İyiliğin karşılığı ancak iyilik olur”

En iyisini Allah bilir.